

UNIVERZITET U BEOGRADU
MATEMATIČKI FAKULTET

Nemanja Subotić

PROGRAMSKI JEZICI ELM I ELIXIR U
RAZVOJU STUDENTSKOG VEB PORTALA

master rad

Beograd, 2020.

Mentor:

dr Milena VUJOŠEVIĆ JANIČIĆ, docent
Univerzitet u Beogradu, Matematički fakultet

Članovi komisije:

dr Filip MARIĆ, vanredni profesor
Univerzitet u Beogradu, Matematički fakultet

dr Ivan ČUKIĆ, docent
Univerzitet u Beogradu, Matematički fakultet

Datum odbrane: _____

Naslov master rada: Programski jezici Elm i Elixir u razvoju studentskog veb portala

Rezime: Apstrakt rada

Ključne reči: elm, elixir, ...

Sadržaj

1	Uvod	1
2	Elm	2
2.1	Uputstvo za instalaciju	3
2.2	Osnovne odlike	3
2.3	Elm kao platforma	4
2.4	Elm kao jezik	5
2.5	Elm arhitektura	20
3	Razvojno okruženje Phoenix i Elixir	21
4	Implementacija MSNR portala	22
5	Zaključak	23
	Bibliografija	24

Glava 1

Uvod

Funkcionalno programiranje kao programska paradigma nastaje 1959.godine sa pojavom LISP-a, prvog funkcionalnog programskog jezika... Elm... Phoenix i Elixir... MSNR Poral...

Glava 2

Elm

2012. godine Evan Zaplicki je objavio svoju tezu „Elm: Konkurento FRP ¹ za funkcionalne GUI-je ²” (eng. „Elm: Concurrent FRP for Functional GUIs”) [1] i, s ciljem da GUI programiranje učini prijatnijim, dizajnirao novi programski jezik - Elm. Elm je statički tipiziran, čisto funkcionalni programski jezik koji se kompilira, tačnije transpilira, u JavaScript i namenjen je isključivo za kreiranje korisničkog interfjesa veb aplikacija. Takođe, Elm nije samo programski jezik već i platforma

Slika 2.1: Logo Elm-a

za razvoj aplikacija. Zbog svoje funkcionalne prirode i prisustva kompilatora, Elm spada među najstabilnija i najpouzdanija razvojna okruženja, a za Elm aplikacije važi da, u praksi, ne izbacuju neplanirane greške tokom izvođenja (*eng. No Runtime Exceptions*).

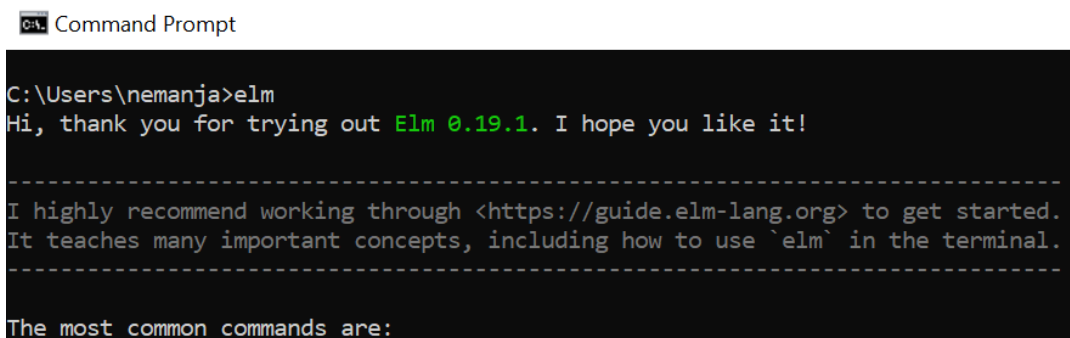
¹FRP-Funkcionalno Reaktivno Programiranje

²GUI - Grafički korisnički interfjes

2.1 Uputstvo za instalaciju

Pored želje da frontend programiranje učini prijatnijim, kreator jezika nastoji da ono bude i pristupačnije. Stoga, da biste počeli sa korišćenjem Elm-a instalacija nije potrebna, dovoljeno je otići na zvaničnu veb stranicu i pokrenuti online interaktivni kompilator [6], gde možete naći dosta primera, kao i vodić kroz Elm.

Za zahtevnije projekte neophodno je izvršiti instalaciju, koja je vrlo jednostavna. Potrebno je samo pratiti instrukcije sa zvanične stranice [4]. Provera uspešne instalacije može se izvršiti pokretanjem komande **elm** u komandnoj liniji, gde će se prikazati poruka dobrodošlice i spisak mogućih komandi o kojima će biti reč u sledećim poglavljima.


```
Command Prompt
C:\Users\nemanja>elm
Hi, thank you for trying out Elm 0.19.1. I hope you like it!

-----
I highly recommend working through <https://guide.elm-lang.org> to get started.
It teaches many important concepts, including how to use `elm` in the terminal.
-----

The most common commands are:
```

Slika 2.2: Elm - Cmd

Takođe, moguća je instalacija pomoću **npm**³ alata [5].

2.2 Osnovne odlike

Pored *No Runtime Exceptions*, jedna od glavnih odlika ovog jezika jeste kompilator, koji je izuzetno ugodan za rad. Mnogi programeri smatraju da Elm kompilator proizvodi najbolje poruke o greškama. Za razliku od drugih, Elm kompilator objašnjava zašto je došlo do greške i daje predloge za njihovo rešavanje, a takođe nema kaskadnih poruka. Kreator se vodio razmišljanjem da kompilator treba da bude asistent, ne samo alat.

Elm koristi svoju verziju *virtualnog DOM-a*, koncepta koji se koristi u mnogim frontend okruženima. Ideja je da se u memoriji čuva „virtualna” reprezentacija korisničkog interfejsa na osnovu koje se ažurira „stvarni” DOM. Još jeda bitna karakteristika Elm-a je nepromenljivost podataka, što znači da se jednom definisani

³Node Package Manager - JavaScript menadžer paketa

podaci ne mogu više menjati. Direkta posldica nepromenljivost podataka je veoma brzo renderovanje HTML-a, jer se poređenja u virtuelnom DOM-u mogu vršiti po referenci. Verzija Elm 0.17 imala je najbrže renderovanje u poređenju sa tadašnjim aktuelnim verzijama popularnih okruženja.

Elm se može integrisati i u postojeće JavaScript projekte za implementaciju pojedinačnih komponenti. Takođe, moguća je i komunikacija između Elm-a i JavaScripta.

2.3 Elm kao platforma

Elm sa sobom donosi niz alata (tabela 2.1) i Elm okruženje (*eng. Elm Runtime*), koji su neophodni za razvoj i izvršavanje aplikacija. Elm kod se nalazi u datotekama sa *.elm* ekstenzijom i prilikom kompilacije kreira se jedna izlazna *.js* datoteka. U izlaznoj datoteci se pored prevedenog koda iz ulaznih *.elm* datoteka nalaze i (runtime) funkcije iz Elm okruženja potrebne za izvršavanje programa.

Alati	Kratat opis
repl	Pokretanje interaktivne sesije (<i>eng. Read-Eval-Print-Loop</i>)
init	Inicijalizacija projekta
reactor	Pokretanje lokalnog servera
make	Upotreba kompilatora
install	Preuzimanje paketa
diff	Prikazivanje razlika između različitih verzija istog paketa
bump	Određivanje broja naredne verzije paketa
publish	Publikacija paketa

Tabela 2.1: Elm alati komandne linije

Kao zaseban jezik Elm ima i zaseban sistem za upravljanje paketima. Pokretanjem komande **elm init** kreira se prazan *src* direktorijum i datoteka *elm.json*, u kojoj se pored informacije o tipu projekta (aplikacija ili paket), Elm verzije i liste direktorijuma sa kodom, nalazi i spisak paketa koji se koriste u projektu. Dodavanje novog paketa se vrši pomoću komande **elm install naziv-paketa**. Svi paketi nalaze se na <https://package.elm-lang.org/>, nazivi paketa su oblika *autor/ime-paketa*.

Kompilacija se vrši naredbom **elm make <jedna-ili-više-elm-datoteka>**, ukoliko se ne navede izlazna datoteka pomoću argumenta *--output* generisaće se *index.html* datoteka sa prevedenim JavaScript kodom. Ostali argumenti ako i više informacija o drugim alatima može se videti pomoću naredbe **elm naziv-alata --help**

2.4 Elm kao jezik

„Rekao bih da je Elm ML sa sintaksom poput Haskell-a. Ako poredimo semantiku, Elm je dosta sličniji OCaml-u i SML-u.” –*Evan Czaplicki [2]*

ML (*eng. Meta Language*) je statički tipiziran programski jezik opšte namene koji je razvio Robin Miler 1978. godine na Univerzitetu u Edinger. Nastao je pod uticajem LISP-a i ISWIM-a (*eng. If you See What I Mean*) jezika, pripada funkcionalnoj i imperativnoj paradigmi. Neke od osnovnih karakteristika jesu poklapanje obrazaca, Karijeve funkcije, poziv po vrednosti i posedovanje sakupljača otpadaka. ML nije čist funkcionalan jezik i nema ugrađenu podršku za lenjo izračunavanje. U porodicu ML jezika, između ostalih, spadaju i **Standard ML**, **OCaml** i **F#**.

Haskell je čist funkcionalni programski jezik zasnovan na lambda računu. Naziv je dobio po matematičaru i logičaru Haskellu Bruks Kariju. Haskell je strogo tipiziran, poseduje automatsko zaključivanje tipova i lenjo izračunavanje. Jezik je opšte namene, pruža podršku za paralelno i distirbuirano programiranje. Haskell omogućava manje grešaka i veću pouzdanost kroz kraći, čistiji i održiviji kod.

Osnovni tipovi podataka

```
> 'Z'
'Z' : Char
> "Zdravo!"
"Zdravo!" : String
> True
True : Bool
> 42
42 : number
> 42 / 10
4.2 : Float
> 42 // 10 --celobrojno deljenje
4 : Int
```

Listing 1: Osnovni tipovi podataka (elm repl)

Osnovni tipovi podataka u Elmu su **Char**, **String**, **Bool**, **Int** i **Float**. U Listingu 1 prikazani su osnovni tipovi korišćenjem interpretera, budući da i Elm poseduje zaključivanje tipova, nakon izračunate vrednosti unetog izraza ispisuje se i tip. U

konkretnom primeru broj 42 se može posmartati i kao **Int** i kao **Float**, pa interpreter vraća **number** kao tip, iako **number** nije tip podataka.

Tip **Char** služi za predstavljanje unikod (*eng. unicode*) karaktera. Karakteri se navode između dva apostrofa ('a', '0', '\t'...), a moguće je koristiti i unikod zapis '\u{0000}' - '\u{10FFFF}'.

Za razliku od Haskell-a, gde je **String** zapravo **Char** lista, u Elmu je poseban tip i predstavlja sekvencu unikod karaktera. Sekvenca se navodi između jednostrukih ili trostrukih navodnika.

```
> "\t String u jednom redu: escape navodnici \"Zdravo!\""
"\t String u jednom redu: escape navodnici \"Zdravo!\"" : String
>
> """String u više redova
  sa "navodnicima"! """
"String u više redova\n sa \"navodnicima\"! " : String
```

Listing 2: Stringovi

Bool predstavlja logički tip i može imati vrednost **True** ili **False**.

Int se koristi za prikazivanje celih brojeva. Siguran opseg vrednosti je od -2^{31} do $2^{31} - 1$, van toga sve zavisi od cilja kopilacije. Kada se prevodi u JavaScript, opseg se proširuje na -2^{53} do $2^{53} - 1$ u nekim operacijama, što ne bi važno ukoliko bi se, nekada kasnije, umesto JavaScript koda generisao WebAssembly, tada bi postojalo prekoračenje celih brojeva (*eng. integer overflow*). Vrednosti se mogu navoditi i u heksadecimalnom obliku (0x2A, -0x2b).

Float služi za predstavljanje brojeva u pokretnom zarezu po standardu *IEEE 754*. Vrednosti se mogu navoditi i pomoću eksponencijalnog zapisa, a decimalna tačka se mora nalaziti između dve cifre. Takođe, u skup vrednosti spadaju NaN i Infinity (listing 3).

```
> 1e3
1000 : Float
> 0/0
NaN : Float
> 1/0
Infinity : Float
```

Listing 3: Brojevi u pokretnom zarezu

Osnovni operatori

Kod aritmetičkih operacija, operatori `+`, `-`, `*` se mogu koristiti sa realnim i celim brojevima, dok imamo posebne operatore za deljenje (`/` i `//` - listing 1). Elm ne podržava implicitne konverzije tipova, pa prilikom sabiranja celog broja sa realnim, bez eksplicitne konverzije, kompilator prijavljuje grešku. Postoji još i eksponencijalni operator `^`, a za celobrojno deljenje sa ostatkom koriste se funkcije `modBy` i `remainderBy`.

```
> toFloat (9 // 3) + 3.2
6.2 : Float
> 9 // 3 + round 3.2
6 : Int
> 9 // 3 + 3.2 -- TYPE MISMATCH error
```

Listing 4: Konverzija tipova

Elm pruža `&&` i `||` logičke operatore kao i funkcije za negaciju `not` i ekskluzivno ili `xor`. Operator `&&` ima viši prioritet od `||`, oba su levo asocijativna i lenjo izračunljiva. Od operatora poredjenja `==`, `/=`, `<`, `>`, `>=` i `<=` jedino operator različitosti (`/=`) ima drugačiju od uobičajene. Pored navedenih, Elm podržava i `++` operator konkatencije stringova i listi.

```
> not (1 + 1 /= 2) && 2 + 2 <= 5 || 1^0 == 0^1
True : Bool
> 2^6 - 0x100 / 4 * (1 + 2)
-128 : Float
> "Spojen " ++ "string!" == "Spojen string!"
True : Bool
```

Listing 5: Operatori

Komentari

Komentari se mogu navoditi na dva načina:

- Korišćenjem `--` za linijske komentare
- Navođenjem teksta između `{-` i `-}` za komentare u više redova.

Funkcije

Sintaksa definisanje funkcija je veoma jednostavna i prikazana je u listingu 2.4.

```
{-  
  nazivFunkcije param1 param2 ... =  
    izraz  
-}  
deljivSa x y =  
  modBy x y == 0  
  
dobarDan x = "Dobar dan, " ++ x ++ "!"
```

Listing 6: Funkcije

Ime funkcije obavezno počinje malim slovom, nakon čega sledi niz slova (velikih i malih), simbola `_` i brojeva. Po konvenciji, sva slova se navode u neprekidnoj sekvenci, stoga je preporučena kamilja notacija (`camelCase`). Parametri se odvajaju razmakom, dok se zagrade ne navode ni prilikom definisanja, ni pozivanja funkcije. Ipak, apikacija funkcije je levo asocijativna, pa je česta upotreba zagrada za ograničavanje izraza. Telo funkcije predstavlja jedan jedini izraz koji se izvršava prilikom pozivanja, a izračunata vrednost predstavlja povratnu vrednost funkcije. Ne koriste se vitičaste zagrade, ni naredba `return`. Izraz se, po konvenciji, piše u novom redu, ali je moguće i u istom.

Konstante

U Elmu ne postoje promenljive, jednom definisani podaci se ne mogu promeniti, ali je moguće definisati konstante. Često se u literaturi definisanje konstanti naziva *imenovanjem vrednosti izraza* i ne dovodi se u vezu sa funkcijama, ali se konstante mogu posmartati kao *konstantne funkcije*, koje se izvrše tokom kompilacije. Definišu se kao i funkcije, samo bez parametara 7.

Anonimne funkcije

Anonimne funkcije se definišu slično kao i regularne, umesto imena navodi se simbol `\` koji predstavlja grčko slovo lambda - λ , dok se `->` koristi umesto znaka jednakosti 7.

```
> broj3 = 3
3 : number
> (\x y -> x + y) broj3 4
7 : number
```

Listing 7: Primer anonimne funkcije

Funkcije u Elmu mogu prihvatati funkcije kao parametre i vraćati funkcije kao povratne vrednosti, što ih čini funkcijama višeg reda. Nije moguće navoditi podrazumevane vrednosti parametara, kao ni preopterećivanje funkcija.

Moduli

Moduli se koriste za grupisanje funkcija u logičke jedinice i kreiranje imenskih prostora (*eng. namespace*). Svaki modul predstavlja jednu *.elm* datoteku, koja se mora zvati isto kao i modul, dok ime modula mora počinjati velikim slovom. Za definisanje modula koristi se ključna reč `module` nakon koje sledi ime modula, ključna reč `exposing` i lista funkcija kojima se može pristupiti van modula.

```
module Krug exposing (povrsina, obim)
-- module Krug exposing (...) - otkrivanje svega iz modula
pi = 3.14

povrsina r =
    naKvadrat r * pi

obim r =
    2 * r * pi

naKvadrat x =
    x * x
```

Listing 8: Primer modula

Da bi se modul iz listinga 8 koristio u `repl`-u, prvo je potrebno inicijalizovati elm projekat (`elm init`) i u `src` folderu napraviti *Krug.elm* datoteku sa prikazanim sadržajem. Zatim, u `repl`-u naredbom `import` uvesti modul. Načini korišćenja funkcija iz modula *Krug* prikazani su u listingu 9.

```
import Krug                                -- Krug.obim Krug.povrsina
import Krug as K                            -- K.obim K.povrsina

import Krug exposing (obim)                  -- obim, Krug.povrsina
import Krug exposing (..)                    -- obim, povrsina
import Krug as K exposing (povrsina)        -- K.obim, povrsina
```

Listing 9: Primer korišćenja modula

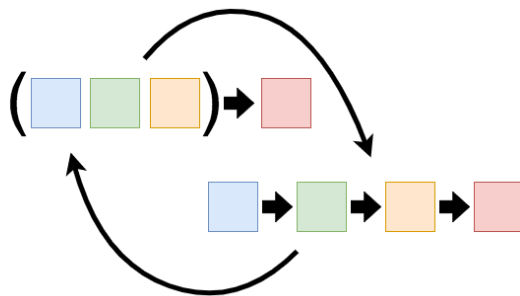
Tip funkcije

Prilikom definisanje funkcije u `repl`-u ili poziva funkcije bez parametara, interpreter kao vrednost izraza vraća `<function>` i tip funkcije. U listing-u 10 prikazano je nekoliko primera tipova funkcija u `repl`-u.

```
> not
<function> : Bool -> Bool
> deljivSa
<function> : Int -> Int -> Bool
> \x y z -> x + y + z
<function> : number -> number -> number -> number
> deljivSa 3 --parcijalna aplikacija
<function> : Int -> Bool
```

Listing 10: Tipovi funkcija

U primeru funkcije `not` vidimo da je njen tip `Bool -> Bool`, što je dovoljno samorazumljivo i znači da se radi o funkciji jednog argumenta koja prihvata vrednost tipa `Bool` i vraća vrednost tipa `Bool`. U slučaju funkcija koje imaju više argumenata, tip funkcije ne mora biti toliko jasan i može se posmatrati na način da poslednji tip u nizu razdvojenim strelicama (`->`) predstavlja povratni tip funkcije, dok tipovi pre njega predstavljaju tipove argumenata funkcije. Postavlja se pitanje zašto se i tipovi argumenata međusobom odvajaju strelicama. Razlog za to su Karijeve (*Curried*) funkcije u Elmu, što znači da su sve `n`-arne funkcije zapravo funkcije jednog argumenta koje kao povratnu vrednost imaju funkciju. Strelica (`->`) je desno asocijativna, a zagrade se izostavljaju zbog jednostavnosti. Tako da funkcija `deljivSa` ima tip `Int -> (Int -> Bool)`, što znači da prihvata vrednost tipa `Int` i vraća funkciju tipa `Int -> Bool`. Karijeve funkcije nam omogućavaju veću fleksibilnost i parcijalnu aplikaciju funkcija, odnosno vezivanje argumenata za konkretne vrednosti 10.

Slika 2.3: Regularne i Karijeve funkcije

Anotacija tipa funkcije

Kao što je prethodno prikazano, Elm sam zaključuje tip funkcije, ali dozvoljava i korisniku da sam navede tip u liniji iznad definicije.

```
> deljivSa: Int -> Int -> Bool
| deljivSa x y =
|   modBy x y == 0
|
<function> : Int -> Int -> Bool
```

Listing 11: Anotacija tipa funkcije

Korišćenje anotacije tipova nije obavezno, ali je vrlo preporučljivo iz više razloga. Prilikom kompilacije proverava se poklapanje anotacije sa stvarnim tipom funkcije, što dovodi do lakšeg uočavanja i otklanjanja grešaka. Pored toga, anotacije predstavljaju veoma dobar vid dokumentacije, a činjenica da kompilator uvek poredi navedeni i stvarni tip nam garantuje da je dokumentacija uvek važeća.

Funkcijski operatori

Operatore nad funkcijama možemo podeliti prema tipu, na operatore prosleđivanja i operatore kompozicije funkcija, i prema smeru u kom se primenjuju, unapred ili unazad.

Operatori prosleđivanja ili **pipe** operatori su zapravo operatori aplikacije funkcije i omogućavaju pisanje čitljivijeg koda sa manje zagrada.

- `<|` - pipe operator unazad radi isto što i aplikacija funkcije, stim što nas oslobađa pisanja zagrada. Tako da je `f <| x` identično `f (x)`

- `|>` - pipe operator inspirisan je Unix pipe-om, odatle i naziv, i služi za prosleđivanje argumenta funkciji. `x |> f` je zapravo `f (x)`

Operator kompozicije unazad `«` zapravo predstavlja operator matematičke kompozicije funkcija \circ . Tako da se definicija kompozicije $(g \circ f)(x) = g(f(x))$ u Elmu može posmatrati kao: `(g « f) x == (\x_-> g (f x_)) x`. Dok je operator kompozicije `»` obrnut i simetričan je operatoru `«` - `(f « g) x == (g » f) x`.

Osnovne strukture podataka

Liste

Lista u Elmu predstavlja kolekciju u obliku jednostruko povezane liste. Elementi se navode unutar uglastih zagrada - `[]` i moraju biti istog tipa. Funkcije za rad sa listama nalaze se unutar `List` modula. Pored operatora za nadovezivanje, postoji i operator `::` koji dodaje element na početak liste.

```
> "aaa" :: ["bbb", "ccc"]
["aaa", "bbb", "ccc"] : List String
> List.map (List.member 2) [[1,2,3], [2,2], [42]]
[True, True, False] : List Bool
> [1,2] ++ [3,4,5] |> List.filter (\x -> modBy 2 x == 0) |> List.length
2 : Int
> List.foldl (\x y -> x + y) 0 <| List.range 1 5
15 : Int
```

Listing 12: Liste

Torke

Za razliku od listi koje mogu imati promenljivi broj elemenata istog tipa, torke predstavljaju kolekcije fiksne dužine čiji elementi ne moraju biti istog tipa. Mogu sadržati samo dva ili tri elementa, navode se unutar običnih zagrada - `()` i ne mogu se ubacivati ili uklanjati elementi. Funkcije nad torkama koje imaju dva element nalaze se u modulu `Tuple`.

Rekordi

Rekord predstavlja strukturu podataka koja može sadržati više vrednosti različitih tipova, pri čemu je svakoj vrednosti dodeljen naziv. Liče na objekte u JavaScript-u,


```
> (1,"2",'3')
(1,"2",'3') : ( number, String, Char )
> (1,2) == Tuple.pair 1 2
True : Bool
> Tuple.second ("nebitan", "drugi")
"drugi" : String
> Tuple.mapFirst String.length ("mapiran", 1)
(7,1) : ( Int, number )
```

Listing 13: Torke

čak je i sintaksa veoma slična, umesto dvotačke rekord koristi znak jednakosti za dodelu naziva. Prilikom definisanja rekorda, Elm kreira funkcije za pristup svojstvima rekorda. Nije moguće dodavanje, ni uklanjanje svojstava, ali je dozvoljena promena njihovih vrednosti. Zbog imutabilnosti, ne vrši se promena nad postojećim rekordom već se pravi novi.

```
> pera = {ime = "Pera", prezime = "Perić", godine = 23}
{ godine = 23, ime = "Pera", prezime = "Perić" }
  : { godine : number, ime : String, prezime : String }
> {pera | prezime = "Petrović", godine = 24}
{ godine = 24, ime = "Pera", prezime = "Petrović" }
  : { godine : number, ime : String, prezime : String }
> pera.ime
"Pera" : String
> .godine pera
23 : number
> .prezime
<function> : { b | prezime : a } -> a
```

Listing 14: Rekord

Pored navedenih struktura podataka, Elm pruža podršku za rad sa nizovima (Array), skupovima (Set) i rečnicima (Dict).

Tipske promenljive

U listingu 14 vidimo da funkcija za pristup prezimenu ima tip:

`{ b | prezime : a } -> a`. Ovo znači da funkcija kao argumenat prima rekord, koji može biti bilo kog tipa, ali mora imati svojstvo `prezime`, koje takođe može biti

bilo kog tipa, i čiji tip je ujedno povрати tip funkcije. Promenljive `a` i `b` nazivaju se *tipske promenljive*, a prisustvo dve tipske promenljive nam govori da one mogu, ali ne moraju, predstavljati različite tipove. U konkretnom primeru `a` i `b` su uvek različitog tipa, dok u slučaju funkcije `Tuple.pair : a -> b -> (a, b)` mogu biti istog tipa. Prilikom anotacije tipova mogu se koristiti i duža imena tipskih promenljivih, a pravila imenovanja su ista kao i za funkcije.

Tipske promenljive u Elmu ukazuju na prisustvo **parametarskog polimorfizma**, jedine vrste polimorfizma u ovom jeziku.

Uslovne tipske promenljive

Za razliku od Haskell-a, Elm nema toliko složen sistem tipova i umesto tipskih klasa (*eng. typeclasses*)[3] poseduje jednostavniji koncept – *uslovne tipske promenljive*.

Uslovne tipske promenljive omogućavaju da se na određni način ograniči skup tipova koji se može koristiti u izrazima. Najčešći primer je `number`, koji dozvoljava isključivo `Int` ili `Float` tipve.

U trenutnoj verziji(0.19.1) postoje četiri uslovne tipske promenljive:

1. `number` - dozvoljava `Int` i `Float`
2. `appendable` - dozvoljava `String` i `List a`
3. `comparable` - dozvoljava `Int`, `Float`, `Char`, `String`, liste i torke koje sadrže `comparable` vrednosti
4. `compappend` - dozvoljava `String` i `List comparable`

Operatori i tipske promenljive

Operatori u Elmu predstavljaju funkcije koje se mogu pozivati u infiksnoj notaciji. Takođe, mogu se pozivati i u prefiksnoj ukoliko ih navedemo unutar zagrada: `(+)`, `(++)`, `(>=)`... , dok pozivanjem bez argumenata možemo videti i kog su tipa.

U ranijim verzijama jezika bilo je moguće definisati korisničke operatore, ali je ta opcija izbačena u verziji 0.19.0., a od verziji 0.18.0 nije moguće pozivanja binarnih funkcija u infiksnoj notaciji.

```
> (+) 1 2
3 : number
> (*)
<function> : number -> number -> number
> (++)
<function> : appendable -> appendable -> appendable
> (==)
<function> : a -> a -> Bool
> (>=)
<function> : comparable -> comparable -> Bool
```

Listing 15: Uslovne tipske promenljive

Alias tipova

Prilikom definisanja funkcija koje rade nad istim strukturama podataka višestruko navodimo iste anotacije tipova, pritom anotacije podataka mogu biti predugačke, samim tim i teško čitljive. Alias tipova nam omogućavaju ponovnu upotrebu anotacija i bolju čitljivost. Definišu se pomoću ključnih reči `type alias`, nakon kojih sledi ime koje mora počinjati velikim slovom.

```
>type alias MatricaInt3 = List (List (List Int))
>
>type alias Osoba = {ime : String, prezime : String, godine : Int }
> Osoba
<function> : String -> String -> Int -> Osoba
> Osoba "Pera" "Perić" 23
{ godine = 23, ime = "Pera", prezime = "Perić" } : Osoba
```

Listing 16: Alias tipova

Prilikom kreiranja aliasa za rekord kreira se i konstruktor za rekord, što se može videti u listingu 16. Redosled argumenata funkcije za konstrukciju identičan je redosledu u aliasu.

Korisnički definisani tipovi

Pored korišćenja aliasa za postojeće tipove podataka, Elm pruža mogućnost kreiranja novih tipova. Korisnički definisani tipovi se često nazivaju *unijski tipovi*, jer

mogu predstavljati uniju više varijanti definisanog tipa. Definišu se ključnom reči `type`, a varijante se odvajaju simbolom `|`.

Slično kao kod aliasa tipova za rekorde i ovde se kreiraju konstruktori za definisani tip.

```
> type VectorF4 = Vector4F Float Float Float Float
> Vector4F
<function> : Float -> Float -> Float -> Float -> VectorF4
>
> type StatusPrijava
  = NaCekanju
  | Greska String
  | Uspesno {id : Int, token : String}
> NaCekanju
NaCekanju : StatusPrijava
> Greska
<function> : String -> StatusPrijava
> Uspesno
<function> : { id : Int, token : String } -> StatusPrijava
```

Listing 17: Korisnički definisani tipovi

Kontorla toka

U Elmu nema izvršavanja naredbi, već samo evaluacije izraza, tako da umesto naredbi grananja imamo `if` i `case` izraze, a rekurziju umesto petlji.

If izraz

`if` izraz se može posmatrati kao ternarni operator u JavaScript-u, C++-u i mnogim drugim programskim jezicima.

```
{-      uslov  ?  izraz1    :  izraz2    - ternarni operator
      if uslov then izraz1 else izraz2  - if izraz
-}
if x >= 0 then "pozitivan" else "negativan"
if x == 1 then x * 2 else if x == 2 then x / 2 else x
```

Listing 18: If izraz

Ključna reč `else` je sastavni deo `if` izraza tako da `else` „grana” uvek postoji. Mogu se navoditi i ugnježdeni `if` izrazi, pa `else if` grana predstavlja korišćenje `if` izraza nakon ključna reč `else`.

Case izraz

Izraz `case` predstavlja pandan `switch` naredbi u drugim programski jezicima. Mogu da rade samo nad jednim tipom vrednosti, a prilikom korišćenja `case` izraza moraju se pokriti sve mogućnosti. Za podrazumevani slučaj može se koristiti simbol `_`. `Case` izrazi zauzimaju značajno mesto u Elmu, jer se koriste u **poklapanu obrazaca**.

```
case mesto of
  1 -> "zlato"
  2 -> "srebro"
  3 -> "bronza"
  _ -> "zahvalnica"
```

Listing 19: If izraz

Let izrazi

Budući da ne postoje blokovi naredbi, `let` izrazi nam omogućavaju da ograničimo oblast važenja - *dosega* (eng. *scope*) funkcija i konstanti u okviru jedne funkcije. Doprinosu boljoj čitljivosti koda, a moguće je koristiti anotacije tipova unutar njih.

```
let
  nula: Int
  nula = 0

  pozitivan: Int -> Bool
  pozitivan =
    \x -> x > nula
in pozitivan 10
```

Listing 20: Let izraz

Rekurzija

Rekurzivno definisana funkcija poziva samu sebe, čime se postiže ponavljanje koje imamo korišćenjem petlji. U nekim slučajevima, umesto rekurzije mogu se koristiti funkcije nad listama.

```
factorial n =  
  if n <= 1 then 1  
  else n * factorial (n - 1)  
  
factorialFold n =  
  List.foldl (*) 1 (List.range 1 n)
```

Listing 21: Rekurzija

Poklapanje obrazaca

Poklapanje obrazaca može se posmatrati kao pokušavanje usklađivanja (poklapanja) ulaznog podatka sa unapred definisanim obrascem. Ukoliko dođe do usklađivanja, poklopljenim vrednostima se može prisupiti putem identifikatora definisanim u obrascu. Pored spomenutih `case` izraza, u Elmu se poklapanje obrazaca može koristiti u vidu destrukcije rekorda ili torki prilikom definisanja funkcija ili korišćenja `let` izraza.

Unutar `case` izraza sekvencijalno se vrši poklapanje obrazaca. Kada dodje do poklapanja izračunava se izraz dodeljen datom obrascu, ne nastavlja se sa poklapanjem. Kompilator prepoznaje ukoliko može doći do nepoklapanja nijednog obrasca i prijavljuje grešku. Takođe, greška se prijavljuje i ukoliko se navede redundantan obrazac, tj. obrazac čiji je skup vrednosti zapravo podskup skup vrednosti prethodno definisanog obrasca. Simbol `_` služi za poklapanje vrednosti koje se ne koriste, a ključna reč `as` se može koristiti ukoliko je potrebno pristupiti celom ulaznom podatku. U listingu 22 mogu se videti primeri poklapanja obrazaca.

Maybe i Result

U Elmu ne postoje `undefined`, `null`, `nil` i ostale slične vrednost prisutne u drugim programskim jezicima. Umesto njih koriste se `Maybe` i `Result` koji potiču iz Haskell-a, gde imamo `Maybe` i `Either`.

```
-- liste
case lista of
  [] -> "prazna lista"
  [_] -> "jedan element"
  [a,b] -> "dva elementa:" ++ a ++ " i " ++ b
  a :: _ -> "više od dve elemenata, prvi je: " ++ a

-- unijski tipovi
case prijava of
  NaCekanju -> "Molimo za strpljeje"
  Greska poruka -> "Došlo je do grške: " ++ poruka
  Uspesno {id} -> "Uspešna prijava, id: " ++ String.fromInt id

-- torke
case tacka3D of
  (0, 0, 0) -> "centar"
  (0, _, _) -> "na x-osi"
  _ -> "van x-ose"

-- destrukcija
let
  (x,_,_) = tacka3D
in "x koordinata je " ++ String.fromFloat x

--nije moguće poklapanje ugnježđenih rekorda
prikaziPodatke ({ime, adresa} as osoba) =
  ime ++ " " ++ osoba.prezime ++ " " ++ adresa.ulica
```

Listing 22: Poklapanje obrazaca

Maybe

Ukoliko bismo želeli da napišemo funkciju koja vraća prvi element liste, u slučaju da on postoji vratili bismo **baš** njega. Ali šta bismo vratili ukoliko je lista prazna? Pa **ništa**. Srećom, funkcija `List.head : List a -> Maybe a` radi upravo to pa ne moramo da je pišemo i ukoliko je pozovemo **možda** name vrati prvi element.

`Maybe` se definiše kao `type Maybe a = Just a | Nothing` i može se koristiti za opcione argument, obradu grešaka i u rekordima sa opcionim svojstvima. Zapravo svuda gde očekivani podatak može, ali ne mora, postojati.

Result

Za razliku od `Maybe`, koji bi u slučaju greške vratio `Nothing`, `Result` nam daje mogućnost pružanja dodatnih informacija o grešci. Definiše se na sledeći način:

```
type Result error value
  = Ok value
  | Err error
```

2.5 Elm arhitektura

Glava 3

Razvojno okruženje Phoenix i Elixir

Glava 4

Implementacija MSNR portala

Glava 5

Zaključak

Bibliografija

- [1] Evan Czaplicki. *Elm: Concurrent FRP for Functional GUIs*. 2012. URL: <https://elm-lang.org/assets/papers/concurrent-frp.pdf>.
- [2] Evan Czaplicki. *Github comment*. 2015. URL: <https://github.com/elm/elm-lang.org/issues/408#issuecomment-151656681>.
- [3] Learn You a Haskell - Types **and** Typeclasses. *Miran Lipovača*. URL: <http://learnyouahaskell.com/types-and-typeclasses>.
- [4] *Install Elm*. URL: <https://guide.elm-lang.org/install/elm.html>.
- [5] *Npm Elm*. URL: <https://www.npmjs.com/package/elm>.
- [6] *Try Elm*. URL: <https://elm-lang.org/try>.